

The decision of the above-mentioned task consists of two stages: the stage of identification of leaders and the stage of work with them, which includes activities for the formation of students' special personal qualities and skills.

Among the interactive teaching methods, debates, business games, game simulation, project activity, non-standard lessons (binary), various events, quests, literary living rooms, competitions for readers, etc. take an important place.

Also, the formation and development of leadership qualities require the use of tasks where students themselves can analyze their own qualities and those habits and features that prevent them from becoming effective leaders.

In the process of preparing students for leadership, it is important to teach them to get out of conflict situations. For this purpose, it is advisable to use a variety of problem situations, role and game techniques or trainings.

To improve the art of persuasion, eloquence, defending his or her position, using methods of influence on a partner and confronting influence, it is possible to hold a variety of discussions and debates.

Further scientific researches need to analyze the potential of educational work and student self-government activities in the process of development of leadership qualities; to define conditions for the creation of a system of educational and practical situations that are close to a real professional activity.

Key words: leader, leadership, patriot leader, leadership qualities, formation, student, pedagogical activity.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2018

УДК 378.147:372.4

Марія ОЛІЯР

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна
e-mail: oliyar27@gmail.com*

ТЕХНОЛОГІЯ ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито зміст комунікативного підходу в початковій школі. Висвітлено значення комунікативного аспекту в професійно-педагогічній діяльності вчителя. Уточнено сутність технології діалогічного навчання та діалогічної спрямованості як характеристики професійно-педагогічної позиції педагога. З'ясовано значення технології діалогічного навчання в організації відкритого комунікативного простору сучасної початкової школи.

Ключові слова: початкова школа, комунікативний підхід, комунікативна компетентність, діалог, технологія діалогічного навчання.

У сучасному глобалізованому світі особливості актуальності набуває проблема реалізації комунікативного підходу в освіті та формування особистості, яка, поряд з великим багажем наукових знань, характеризується гнучким, адаптивним мисленням і поведінкою, умінням взаємодіяти з іншими людьми на засадах взаємоповаги і толерантності, адекватно діяти в будь-яких життєвих ситуаціях.

Незважаючи на визнання важливості комунікації в практичному плані, цей феномен став предметом спеціальних досліджень лише в другій половині ХХ століття. Упродовж історії наукового вивчення явища комунікації погляди дослідників не були однозначними. Сьогодні в комунікативних моделях усе більше враховуються особистісні аспекти взаємодії. Тому не випадковим є утвер-

дження гуманістичної освітньої парадигми діалогу як пріоритетної форми педагогічної взаємодії, що зумовлює необхідність системи формування комунікативної компетентності як майбутнього вчителя, так і школярів. Відповідно до загальноєвропейських вимог робота вчителя з реалізації комунікативного підходу повинна базуватися на таких ключових поняттях, як толерантність, доброзичливість, відповідальність за свої дії, діалогічність, інтерактивність, здатність до емпатії та рефлексії.

Постійне збільшення інформаційних потоків, у які занурені учасники освітнього процесу, також вимагає наукового вирішення цієї проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що межі досліджень комунікативного підходу в освіті досить широкі. Зокрема, вчені досліджують

зміст та шляхи реалізації принципу комунікативності (Л. Виготський, М. Жинкін, О. Леонт'єв), комунікативного підходу в навчанні мови (Н. Бабич, Г. Богін, Т. Длідзе, Н. Зарубіна, Г. Золотова, В. Капінос, І. Конфедерат, Н. Лобко-Лобановська, Л. Мамчур, В. Мельничайко, Н. Онипенко, Л. Паламар, М. Пентиліук, Г. Шелехова та ін.), комунікативного компонента в діяльності вчителя (В. Гриньова, М. Каган, В. Селіванов, Н. Кузьміна, О. Кучерявий та ін.), його комунікативної поведінки (І. Кон, А. Кречмар, Л. Крисін, О. Леонт'єв, Л. Нікольський, Ю. Прохоров, К. Сєдов, І. Стернін, Н. Формановська та ін.) тощо.

Натомість у шкільній практиці ці питання якщо і враховуються, то не у взаємозв'язку одне з одним, без опори на теорію комунікації як методологічне підґрунтя (Ф. Бацевич, О. Бодальов, Л. Виготський, І. Зимня, М. Каган, В. Кан-Калик, Ю. Косенко, Н. О. Леонт'єв, Б. Ломов, С. Максименко, Н. Чепелева та ін.). Наше дослідження (спостереження, бесіди, анкетування вчителів, аналіз уроків) засвідчило, що педагоги все ще орієнтуються в основному на засвоєння учнями знань і в зв'язку з цим обмежують розвиток комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Мета статті – розкрити значення технології діалогічного навчання у процесі реалізації комунікативного підходу в початковій школі.

Формування комунікативної компетентності сьогодні є ключовим завданням системи освіти, що знайшло відображення в низці державних документів, зокрема Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державному стандарті початкової загальної освіти. У цих документах не тільки обґрунтовано нові принципи вітчизняної освіти, але й визначено суспільний запит на формування фахівця, здатного ефективно вирішувати питання формування комунікативної компетентності учнів, самостійно приймати відповідальні рішення, прогнозувати їх можливі наслідки, гнучкого й адаптивного в сучасному динамічному світі.

Комунікативний підхід у початковій школі передбачає становлення комунікативної компетентності учнів як пріоритетної мети початкової загальної освіти; надає цій меті діяльнісного практичного характеру, оскільки для формування комунікативної компетентності молодших школярів необхідна організація комунікативної взаємодії для отримання учнями досвіду комунікативної діяльності; зорієнтований на формування в учнів ціннісного ставлення до себе та інших людей, гармонізації відносин з іншими людьми, суспільством, довкіллям [3]; базується на положеннях теорії комунікації, що вимагають переосмислення процесу навчання і виховання молодших

школярів у напрямі раціоналізації комунікативних відносин і взаємодій з метою досягнення узгоджених рішень; вимагає адекватних принципів, методів, засобів реалізації в освіті; виступає методологічною базою розвитку гуманістично зорієнтованої педагогічної комунікації в освітньому просторі початкової школи.

Важливим завданням педагогічної теорії і практики стає осмислення комунікативної компетентності учнів як інтегративної особистісної характеристики, яка передбачає засвоєння не тільки конкретної суми предметних знань про світ, але й базується на гнучкому інтелекті, мобільному мисленні, толерантній поведінці, досвіді емоційно-ціннісного ставлення до себе та інших людей. Тому нова українська школа спрямована на те, щоб навчити дітей бути відкритими, здатними адекватно виражати свої думки, вміти взаємодіяти один з одним, вирішувати поставлені навчальні завдання на основі співробітництва і співтворчості.

Як зазначається в Концепції нової української школи, вона працюватиме на засадах «педагогіки партнерства», в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. «Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень». Освітню діяльність буде організовано з урахуванням навичок ХХІ століття відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій учнів: від комунікативних типів завдань (знайти спільну мову з друзями, учителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми) до творчих (креативно-інноваційних)» [7].

Комунікативний аспект відіграє важливу роль і в професійно-педагогічній діяльності вчителя (В. Гриньова, М. Каган, Н. Кузьміна, О. Кучерявий та ін.). Утвердження суб'єкт-суб'єктних відносин між педагогом та учнями, що ґрунтується саме на досягненні максимальної ефективності в педагогічному спілкуванні [6], є свідченням того, що комунікативна парадигма стає провідною тенденцією в розвитку сучасної мовної освіти.

За дослідженнями психологів, комунікативний підхід у навчанні має глибоке психолінгвістичне підґрунтя (Л. Варзацька, М. Вашуленко, М. Львов, Н. Скрипченко, Л. Федоренко та ін.). Комунікативні вміння відіграють важливу у роль у розвитку особистості, оскільки зумовлюють одночасне формування таких особистісних рис, як доброзичливість, толерантність, тактовність тощо. Рушійною силою цього розвитку виступають потреби особистості у спілкуванні. Як зазначає І. Зимня, мовленнєва діяльність – це «активний цілеспрямований, мотивований, предметний

(змістовий) процес подання і (або) прийому сформованої за допомогою мови думки, спрямованої на задоволення комунікативно-пізнавальної потреби людини в процесі спілкування» [5, 121].

Таким чином, освітній процес у світлі комунікативного підходу все більше набуває ознак відкритого комунікативного простору, який будується на нових концептуальних підходах, інноваційних технологіях. Відкритість сучасної освіти виявляється насамперед у тому, що комунікативні знання і вміння стають необхідними в будь-якій сфері життєдіяльності і професії в сучасному світі. На комунікативних засадах будується й мобільність особистості у відкритому освітньому просторі, оскільки сформованість комунікативної компетентності, знання рідної та іноземних мов, уміле користування мовними засобами є основою конкурентоспроможності особистості на ринку праці й подальшої освіти. Впевнена, відкрита, творча комунікативна взаємодія в освітньому і професійному середовищі стає головною підвалиною особистісної свободи, засобом самореалізації, успіху в професії і житті.

У шкільному середовищі риси відкритого комунікативного простору виражаються в зміні відносин між учителем та учнями на засадах взаємної довіри, поваги, щирості, психологічної захищеності, емоційного тепла, визнання досягнень і успіхів школярів. У таких умовах знання подаються дітям не в готовому вигляді, а самостійно здобуваються ними у спільній діяльності, де вміння адаптуватися в навчальному середовищі, аргументовано, але водночас толерантно, гнучко висловлювати свою позицію відіграє основну роль у самоактуалізації та самореалізації особистості школяра. Зміни в поведінці педагога виявляються в тому, що він планує навчальний процес та управляє ним, виходячи з інтересів і потреб дітей, їхнього життєвого досвіду, індивідуальних особливостей і здібностей, узгоджуючи з ними план та види діяльності та даючи можливість для максимального розвитку самостійності школярів у виборі виборі змісту навчання і прийнятті рішень.

За останні кілька десятиліть науковцями та педагогами-практиками розроблено значну кількість інноваційних технологій навчання, спрямованих на реалізацію особистісно зорієнтованої парадигми в освіті. Нова модель освіти зорієнтована насамперед на організацію педагогічної взаємодії між учителем та учнем на діалогічних засадах. О. Тамаркіна зазначає, що «діалог – це первинна і найбільш фундаментальна форма в генезисі міжособистісного спілкування, у процесі якого людина вступає в безпосередній контакт з іншими людьми, обмінюється з ними судженнями з того чи іншого питання, прагне з'ясувати те, що

їй незрозуміло, підтверджує чи відкидає свою точку зору. Діалогічне спілкування не скуте жорсткою логічною послідовністю і навіть стандартними правилами граматики. У діалозі головне – заклик до співучасті, до взаєморозуміння, до спільного пошуку рішень. Діалог – це обговорення в невеликій групі учасників досить суперечливих і навіть спірних проблем. Це – обмін індивідуальними точками зору з приводу проблеми, що розглядається, у результаті якого утворюється єдине смислове поле, яке дозволяє зрозуміти і саму проблему, і один одного. Ефект співрозуміння передбачає певну культуру діалогічного спілкування, а її відсутність приводить лише до «непотрібної суперечки» [10].

Вміння спілкуватися діалогічно змінює ставлення до тих, з ким цей діалог відбувається (це вже не учень, не вчитель, а партнер), змінюються цінності і принципи, а значить і позиція педагога стає діалогічною. Ці відносини, а також можливість саморозвитку суб'єкта освіти здійснюються не самі по собі і не завдяки тим знанням, які дає вчитель, а завдяки перебудові форм співпраці, пов'язаній зі зміною позиції педагога і учня. При цьому і педагог, і самі учні займають рівноправну діалогічну позицію.

Питання уточнення сутності технології діалогічного навчання вимагає звернення до вихідних методологічних засад дослідження. Зокрема, це ідеї про діалогічний характер свідомості, які розкривали античні філософи. Феномен сократівського діалогу полягає в тому, що містить у собі внутрішньодіалогічну думку, підводить людину до стану суперечки з самою собою. Відбувається теоретичне осмислення й усвідомлення діалогу як засобу інтелектуального спілкування самостійно і по-різному мислячих людей. У центр уваги ставиться суб'єкт, який за допомогою діалогу не тільки виховує вміння висловлювати свої погляди на речі і явища, але і здійснює в пошуку діалогічної істини розвиток своїх сутнісних сил: розуму, волі, почуття.

Таким чином, діалог, що включає особисті, суб'єктивні точки зору, ще в античний період розглядався не просто як послідовність аргументів, а як засіб знаходження істини на основі моральності і справедливості, спосіб проникнення людей у свідомість один одного через пізнання предмета. Подальший розвиток діалогу пов'язаний з культурою античності.

Філософські концепції ХХ ст. розглядають діалог як основу людського взаєморозуміння. Розвиток та утвердження гуманістичних ідей (М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубера, С. Франк та ін.), розроблення вітчизняними психологами (Л. Виготський, В. Давидов, М.Жинкін, Г. Ковальова,

О. Копйов, О. Леонтьєв, О. Лурія, С. Рубінштейн, Т. Флоренська та ін.), а пізніше педагогами (А. Алексюк, Т. Довженко, С. Золотухіна, Л. Кондрашова, В. Морозов, М. Євтух, Л. Бурман, Л. Вовк, І. Глазкова, Г. Троцько, В. Лозова) ідей діалогу як фундаментальної наукової парадигми привертає до себе все більше уваги.

М. Бахтін є творцем так званої діалогічної теорії особистості. Ця теорія фактично призвела до відкриття специфічних функцій особистості. Перша – це забезпечення позиції Я-для-себе, своєрідна самодетермінація. Особистість покликана забезпечити граничну конкретність буття, індивідуальну точку зору на світ, неповторність. Друга функція – це забезпечення функції цілісності внутрішнього світу індивіда, просякнутого єдністю внутрішнього сенсу. Третьою функцією, за М. Бахтіним, є відповідальність особистості. Взяття відповідальності на себе за власні діяння, а часто і за те, в чому безпосередньо не брав участі, – найважливіша функція і призначення особистості. Діалог – це спосіб досягти розуміння, що, на думку вченого, дуже простий: «Я дивлюся на себе очима іншого, оцінюю себе з точки зору іншого. Але за цією простою необхідно розкрити надзвичайну складність взаємовідносин учасників цієї події» [1, 241].

В. Біблер розглядає діалог як «процес перетворення розгорнутих і відносно самостійних «образів культури», її готових феноменів у культуру мислення» [2, 248–266]. За В. Біблером, правомірно логіку творчого мислення представити як логіку діалогу. Принцип діалогічності полягає в розвитку загальної культури як феномена та в механізмі самодетермінації особистості з притаманною їй історичністю і соціальністю. В діалозі культур В. Біблера мова йде про діалогічність самої істини, про те, що розуміння іншої людини передбачає взаєморозуміння онтологічно різних особистостей, що володіють різними культурами, логіками мислення, смислами істини, краси, добра. «У діалозі складаються особливі відносини, які не можна звести ні до чисто логічних, ні до суто предметних, оскільки тут зустрічаються цілісні позиції...» [2, 253].

М. Каган стверджує, що діалогічне спілкування є такою формою міжсуб'єктного взаємозв'язку людей, яка дозволяє створити спільний для спілкування інформаційно-практичний і духовний простір. У ньому на основі симетричної (паритетної) активності людей, що спілкуються, виникають нові знання, відносини, почуття, що стосуються різних сфер життєдіяльності суб'єктів. Зовсім не випадково поняття «діалог», що недавно позначало лише вербальний зв'язок людини з людиною, набуло в наші дні розширеного значення в естетиці, етиці, політології, філософії – аж до фор-

мули М. Бубера «діалогічне життя», воно виявилось перенесеним і на ставлення людини до природи – поняття «діалог з природою» все частіше зустрічається в сучасній філософській, науковій, публіцистичній літературі, і не можна не визнати, що метафора перетворилася на точний теоретичний концепт. Бо «діалог» означає таку форму міжсуб'єктної взаємодії, яка поширюється і на відносини суб'єкта з квазі-суб'єктом, тобто природним об'єктом, річчю, способом нашої уяви або художнім образом, якому ми приписуємо якості суб'єкта і починаємо ставитися до нього як до суб'єкта [6, 250].

«Діалог – це особливе середовище, в якому учні відчують себе вільно і комфортно. У дружній атмосфері взаєморозуміння учні збагачують один одного новими думками, розкривають свій творчий потенціал, особистісно розвиваються. Діалог на уроці – це особлива комунікативна атмосфера, яка допомагає учневі розвивати інтелектуальні та емоційні властивості особистості. Діалог – це форма взаємодії, що дозволяє шукати істину разом, спосіб відносин. У діалозі виявляються найважливіші форми людських відносин: взаємоповага, взаємозбагачення, співпереживання, співтворчість. Діалог можна розділити на три рівні: 1) особистісний рівень – діалог з власним Я (власні роздуми); 2) міжособистісний рівень – Я інший (взаємодії двох ціннісно-інтелектуальних позицій); 3) мультидіалог (виникає при обговоренні проблем у малих групах по 5 – 7 осіб). Діалог виникає тоді, коли учень робить висловлювання типу „я хочу сказати“, „на мою думку“, „мені хочеться додати“, „моя точка зору“. Метою діалогу є формування міжособистісної взаємодії, що являє собою близьку до природного життя ситуацію, в якій учні забувають про умовності (урок, учитель, оцінка), що заважають їм виявити себе на особистісному та міжособистісному рівнях» [9].

Таким чином, можна констатувати, що діалог виступає: як спосіб спілкування між людьми, де визнається цінність суб'єкт-суб'єктної взаємодії, а в співрозмовникові визнається наявність глибокого духовного «Я»; як спосіб обміну інформацією, де критичний обмін знаннями сприяє збільшенню нових знань і виробленню власних смислів; як спосіб взаємодії, де відбувається взаємозбагачення соціального досвіду і становлення особистісної позиції кожного.

На думку В. Морозова, «основу технології діалогічного навчання складає цілеспрямована, організована взаємодія суб'єктів педагогічного процесу, що будується на принципах співпраці, співтворчості і співпереживання, передбачає наявність проблеми, що має різні варіанти розв'язання, бажання... у процесі взаємного обміну думками дібрати з різних відповідей найбільш оптимальну» [8].

Концепція педагогіки діалогу дає можливість учителям: представити освітній процес як процес співтворчості, де вчитель і учень є творцями відносин: вчитель відкриває для себе знову і знову культуру дитини як загадку природи, а учень відкриває для себе досвід осягнення істини і здатність бачити світ, вчиться долати відособленість, вибудовувати відносини в толерантності та повазі до оточуючих; сприймати учня «тут і тепер», поза будь-яким особистим ставленням до нього, упередженнями.

«Діалоговізація навчання надає педагогічному процесу необхідної динаміки росту продуктивності. Діалог в навчанні виступає не лише як засіб набуття знань та основна форма особистісно орієнтованого навчання, але і як незамінна виховна технологія. У результаті впровадження діалогових технологій у навчанні відбувся перехід від традиційної моделі навчання (екстрактивної), за якої вчитель пред'являв нормативно закріплені вимоги всім учням без урахування їх індивідуальності та пізнавальних можливостей, до особистісно орієнтованої моделі, що формує зміст навчання учнів за безпосередньої та активної їх участі та взаємодії з викладачем, об'єднаних спільним предметом обговорення і з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня» [9].

Таким чином, ґрунтуючись на розумінні діалогічної позиції вчителя як поєднання гуманістичної, антропологічної, партнерської та творчої позицій, можна дійти висновку, що технологія діалогічного навчання – це система відносин у педагогічній діяльності, за якої суб'єкт-суб'єктна взаємодія учителів і учнів є пріоритетною, а ціннісні орієнтації, професійні знання і досвід педагога утворюють світоглядну основу, де учень сприймається як цілісна особистість і активний суб'єкт освітнього процесу, побудованого на емоційній залученості, відкритості й довірі, що сприяє творчому осмисленню, образному сприйняттю учнями знань і пізнання світу через конструктивність та співтворчість.

У педагогічній реальності, розглянутій у контексті ідей діалогічного підходу, учень постає не тільки в соціальній функції школяра, але й як носій своєї культури (культур), реальних і потенційних «образів людини» в усьому різноманітті своїх «я», своїх статусів і ролей. Від учителя нерідко потрібна мудрість, щоб спокійно сприймати в дитині всі аспекти її особистості і різноманітні прояви, благоговіти перед таємницею її людського становлення. Необхідно володіти мистецтвом пошуку, щоб не втручатися ззовні в процес розвитку дитини, а допомагати їй усвідомлювати власний розвиток, вчитися керувати ним. Головний сенс освіти і педагогічної дії з позиції діалогічного підходу по-

лягає у розвитку в дитини сфери її «духовних пошуків», що передбачає прагнення «знайти себе», «зрозуміти себе», зберегти свою цілісність.

Г. Дьяконов зазначає, що «спілкування в інтерсуб'єктному навчальному діалозі змінює свої функції і замість засобу передачі інформації та зовнішнього впливу (яким воно було у процесі об'єктного і суб'єктного навчання) воно перетворюється на важливу мету та істинну цінність діалогічного навчання. Таке навчальне спілкування стає подійним, спонтанним, творчим, особистісно-смысловим. Процес діалогічного навчання-спілкування набуває характеру співробітництва, співуправління, самоуправління, індивідуальної та колективної відповідальності, самоорганізації, самодіяльності й творчості. Діалогічний підхід до системи активних методів навчання-спілкування базується на тому, що діалог є метою і загальним засобом активізації навчання-спілкування. Діалог також є стратегією гуманізації та гуманітаризації навчання і виховання. Саме діалогічний підхід дозволяє зрозуміти, що питання про активні методи навчання у теперішній час втрачає характер центральної ідеї, у світлі якої можуть розглядатися питання розвитку творчості, особистості, гуманності, духовності. Навпаки, тепер на перший план виходять перспективи і потенціали гуманізації й гуманітаризації навчання, а ідея і методи активізації навчання підпорядковуються завданням реалізації діалогічно-гуманістичного підходу у сфері навчання і виховання, взагалі – у сфері освіти й культури» [4].

Діалогічна форма навчання, на думку Ю. Підборського, «є більш прогресивною порівняно з монологічною, оскільки впливає на рольову та емоційну сфери, розвиває наполегливість, вказує на необхідність самоосвіти. Діалогові технології сприяють удосконаленню мовленнєвих здібностей, сприйняття висловлювань співрозмовника, швидкій орієнтації в ситуації та розумінню почуттів, переживань, амбіцій партнера у спілкуванні. Навчально-виховний процес потребує постійної генерації і втілення в практику нових ідей стосовно форм, методів і засобів навчання, що забезпечує ефективність освітнього процесу навчання й утримує його на необхідному рівні. Діалогічне навчання є одним з ефективних способів вирішення цього завдання. Адже основною умовою такого навчання є відвертість співбесідників. Якість підготовки майбутніх педагогів до діалогічного навчання учнів, рівень їхньої готовності до діяльності, основу якої складає навчальний діалог, і до діалогічного спілкування в системі „вчитель-учень” багато в чому визначається ступенем сформованості в них діалогічних умінь, що виступають важливим показником професіоналізму

сучасного педагога. Одним з важливих принципів є комунікативна спрямованість у навчанні» [9].

Таким чином, комунікативний підхід визначає вибір компонентів системи навчання, їх процесуальну закономірність, що полягає в отриманні знань про мову і вмінь їх використання в комунікативній діяльності, передбачає постійну комунікативну взаємодію вчителя та учнів, а зміст навчальних предметів слугує підґрунтям для прак-

тичного оволодіння комунікативною компетентністю. Діалогічна спрямованість як характеристика професійно-педагогічної позиції вчителя – це система позитивних ціннісно-смыслових ставлень до дитини як носія різноманітних «я», різних статусів і ролей, заснована на розумінні повноти людської реальності учня. Такі відносини відображаються на рівнях емоційно-емпатійного зв'язку з дитиною, конструктивної комунікації і співтворчості.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Автор и герой: К философским основам гуманитарных наук. СПб., 2000. 333 с.
2. Библер В. С. Бахтин и всеобщность гуманитарного мышления (в каком речевом жанре мыслит М. М. Бахтин). *Механизмы культуры: Сб. статей / АН СССР, науч. сов. по истории мировой культуры/ отв. ред. Б.А. Успенский.* М., 1990. С. 248-266.
3. Голобородько О. Особистісно орієнтована парадигма у сучасному морально виховному процесі. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/16/visnuk_20.pdf.
4. Дьяконов Г. Діалогічні засади активних методів навчання та спілкування. URL: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Марія/Мои%20документы/Nz_p_2012_107\(1\)_3.pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Марія/Мои%20документы/Nz_p_2012_107(1)_3.pdf)
5. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку (на материале русского как иностранного). М., 1989. 219 с.
6. Каган М. С. Мир общения: Проблемы межсубъектных отношений. М., 1998. -319 с.
7. Концепція нової української школи. URL: <https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/konczepczyia.pdf>
8. Морозов В. В. Технологія діалогічного навчання як складник професійної освіти майбутніх учителів. URL: <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/52>
9. Підборський Ю.Г. Застосування діалогових технологій у навчально-виховному процесі URL: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Марія/Мои%20документы/vlup_2012_22\(1\)_20.pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Марія/Мои%20документы/vlup_2012_22(1)_20.pdf)
10. Тамаркіна О.Л. Діалогові технології навчання. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/23142/1/9.pdf>

References

1. Bakhtyn M. M. Avtor y heroi: K fylosofskym osnovam humanitarnykh nauk. SPb., 2000. 333 s.
2. Bybler V. S. Bakhtyn y vseobshchnost humanitarnoho myshleniya (v kakom rechevom zhanre myslyl M. M. Bakhtyn). *Mekhanizmy kultury: Sb. statei / AN SSSR, nauch. sov. po ystoriy myrovoi kultury/ отв. red. B.A. Uspenskiy.* M., 1990. S. 248-266.
3. Holoborodko O. Osobystisno oriientovana paradyhma u suchasnomu moralno vykhovnomu protsesi. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/16/visnuk_20.pdf.
4. Diakonov H. Dialohichni zasady aktyvnykh metodiv navchannia ta spilkuvannia. URL: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Mariia/Moy%20dokumenty/Nz_p_2012_107\(1\)_3.pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Mariia/Moy%20dokumenty/Nz_p_2012_107(1)_3.pdf)
5. Zymniaia Y. A. Psykholohiia obucheniya nerodnomu yazyku (na materyale russkoho kak ynostrannoho). M., 1989. 219 s.
6. Kahan M. S. Myr obshcheniya: Problemy mezhsybektynykh otnosheniya. M., 1998. -319 s.
7. Kontseptsiia novoi ukrainskoi shkoly. URL: <https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/konczepczyia.pdf>
8. Morozov V. V. Tekhnolohiia dialohichnogo navchannia yak skladnyk profesiinoi osvity maibutnikh uchyteliv. URL: <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/52>
9. Pidborskiy Yu.H. Zastosuvannia dialohovykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi URL: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Mariia/Moy%20dokumenty/vlup_2012_22\(1\)_20.pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Mariia/Moy%20dokumenty/vlup_2012_22(1)_20.pdf)
10. Tamarkina O.L. Dialohovi tekhnolohii navchannia. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/23142/1/9.pdf>

Олияр М. П. Технология диалогического обучения как средство реализации коммуникативного подхода в начальной школе

В статье раскрыто содержание коммуникативного подхода в начальной школе. Отражено значение коммуникативного аспекта в профессионально-педагогической деятельности учителя. Уточнена сущность технологии диалогического обучения и диалогической направленности как характеристики профессионально-педагогической позиции педагога. Определено значение технологии диалогического обучения в организации открытого коммуникативного пространства современной начальной школы.

Ключевые слова: начальная школа, коммуникативный подход, коммуникативная компетентность, диалог, технология диалогического обучения.

Oliiar M. Technology of dialogue teaching as a means of implementing a communicative approach in elementary school

The article analyses the content of a communicative approach in elementary school. The significance of a communicative aspect in the teacher's professional activity has been highlighted. The essence of the technology of dialogue teaching and dialogical orientation as characteristics of teacher's professional and pedagogical position has been specified. The importance of the technology of dialogue teaching in organizing an open communicative space of modern elementary school has been determined.

Key words: elementary school, communicative approach, communicative competence, dialogue, technology of dialogue teaching.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2018